

A TEREMTŐ IGE MINT AZ ÚJ TEREMTÉS ESZKÖZE

Biblikus, gyakorlati teológiai következményekkel járó gondolatok

Hafenscher Károly

ORCID: 0009-0004-8561-7161

DOI: 10.56037/978-963-646-400-4.03

Evangelikus Hittudományi Egyetem
professor emeritus
E-mail: hafo@lutheran.hu

Az Ószövetség szerint a teremtés eszköze az ige. Isten szólt. Szava nyomán jött létre minden. János evangéliumában a prológus megfogalmazása szerint pedig az Ige testté lett. A lutheránus istentisztelet-teológia vallja, hogy az inkarnáció minden istentiszteleti eseményen valóság lesz: mind az igehirdetésben, mind pedig a liturgiában. Ha pedig ez így van, annak messzemenő következményei vannak az egyházban és az egyéni keresztény életben. Mit jelent az inkarnáció, milyen hatással lehetne ez az igeesemény a jövő kereszténységében? A gyökeresen megváltozó egyházi helyzetben kulcsfontosságú erre a kérdésre választ adni. A tanulmány gyakorlati teológiai szemszögből, egy lezáruló egyházvezetői pályá aspektusából próbál hitvallásszerű választ adni.

Kulcsszavak: Ige / teremtés / emberré létel / egyház / liturgia

WORD AS A MEANS OF NEW CREATION

According to the Old Testament, the Word of God is the means of creation. God spoke, and through his Word, all things were created. The Prologue of the Gospel of John proclaims that the Word was made flesh. Lutheran theology of worship affirms that incarnation becomes reality in every event of worship: both in the preaching of the Word and in the liturgy. If that is so, it has far-reaching consequences for the church and for individual Christian life. What does incarnation mean, what impact could this event have on the Christianity of the future? In a radically changing ecclesial situation, it is crucial to answer this question. This paper attempts to provide a faithful answer from the perspective of practical theology, looking back from the end of a career in church leadership.

Keywords: Word of God / creation / incarnation / church / liturgy

Bevezetés

Unalmas, „döglött” prédikáció, s a gyülekezet előbb-utóbb kihal. Mert a gyülekezet jó esetben egy darabig felvirágzik ugyan egy ügyesen szervező lelkész vagy látványos programokat meghirdető vezető által, de a gyülekezetet az ige élteti. Ettől lesz más, mint egy hasonló érdeklődésű emberekből álló csoport. Az egyházat az ige tartja össze. Az ige Isten szava, az életet teremtő és éltető szó. Ezt a szót Isten az embereivel mondatja ki (1Kor 1,21; Lk 10,16).¹ Az ige nyomán élet fakad. Ha megkapja az egyház az igét, akkor – ez az egyháztörténet tapasztalata – elkezd élni és növekedni. Tegyük hozzá: ha Istennek úgy tetszik. Ő az áldás Ura, ő az, aki a növekedést adja (1Kor 3,6–7).² A gyülekezet leépülése, netán pusztulása – bármily szomorú élmény is – még nem a vég, hiszen van új kezdet, s a haldokló, sőt halott egyház számára is van új kezdet, feltámadás és élet – ha az ige megeleveníti.³ A kinyilatkoztatás szándéka szerint Isten akarata az élet, s ez a szándék vonatkozik egyénre és közösségre egyaránt.

Az a személy, akire az igehirdetés feladatát bízta az egyház, hihetetlen felelősséget vett a nyakába. Életek és örök életek függenek tőle. Nem azért, mert az egyházban minden lelkészfüggő – bárcsak ne így lenne –, hanem azért, mert ő az, akin keresztül meg kell szólalnia Isten életet teremtő, fenntartó és célba juttató igéjének. Az ige a Szentlélek által megelevenítve, a prédikátor által meghirdetve válhat életet teremtővé. Ezért oly hangsúlyos az egyház szolgálatában, hogy az ige célhoz érjen. Ezért a lelkész nemcsak vallásos/egyházi beszédet mond, hanem igét hirdet. Ezért veszélyes és kevés minden „igének látszó tárgya” vagy „igepótlék”. Ezért felelőtlenség csupán magyarázni az igét vagy az ígéről eszünkbe jutó gondolatokat, kedvesnek tűnő történetecskéket elmesélni. A prédikátor elsősorban verbális kommunikációval végzi az igehirdetést, de teszi ezt a liturgia nonverbális gesztusaival és legalább annyira a kétfókuszú istentisztelet másik gyújtópontjával, a látható igével, a szentségekkel is.

A hagyományos és a legfrissebb istentisztelet-teológiai (homiletikai, liturgikai,

¹ 1Kor 1,21: „Mivel tehát a világ a saját bölcsessége útján nem ismerte meg Istent a maga bölcsességében, tetszett Istennek, hogy az igehirdetés bolondsága által üdvözítse a hívőket.” Lk 10,16: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket elutasít, engem utasít el, és aki engem elutasít, az azt utasítja el, aki elküldött engem.”

² 1Kol 3,6–7: „Én ültettem, Apollós öntözött, de Isten adta a növekedést. Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést adja.”

³ JOSUTTIS 2003, 13–14. o.

euchetikai és gyakorlati ekkleziológiai) irodalom egyaránt azzal „törődik”, hogy az Isten teremtő és újjáteremtő igéje hogyan jut el a címzettekhez. Hiszen ha eljut, akkor „nem tér vissza üresen” (Ézs 55,11).⁴ Ugyanakkor az ügy titka nem a eljuttató személyében, szolgálatának mikéntjében (Fil 1,18),⁵ felkészülési és továbbadási metódusában van, hanem a Teremtő akaratában, az Újjáteremtő szándékában. Ezért akármennyire is vonzó, látványosabbak és trendiek a legújabb homiletikai irányzatok, a hatékonyságuk nem az új módszerben van, hanem abban, hogy a módszerek, a „hordozó eszközök” az ígét, Isten evangéliumát hirdetik-e vagy sem. Az igehirdetés nem látványpékség vagy csillogó-villogó tűzijáték, hanem az élet kenyere. Nem véletlen, hogy reformátor őseink többféle megfogalmazásban ismételték az alaptételt: *praedicatio verbi est verbum Dei*. A prédikátor nem az ígéről beszél, hanem az ígét szólja. Az egyház igehirdetői számára ez egyfelől ígéret, hogy Isten fel tudja használni gyarló emberi szavaikat arra, hogy azokban megszólaljon, másrészt pedig a legmagasabb igény bejelentése, miszerint az igehirdető nem önmaga ura, hanem Isten szolgálja, nem birtokolja az ígét, hanem továbbadásra ajándékba kapja, azután pedig úgy kell megszólalnia, hogy abban inkarnálódjon az ige.

A tanulmány célja

Vannak izgalmas részkérdések, amelyek felvillanyozzák a teológust. Minden diszciplína rejt ilyeneket. S bár az a veszély nem fenyeget, hogy „teljesen feldolgozva” a teológia világát, már nem tudunk újat mondani – hiszen az Isten fantáziagazdagsága determinálja a teológia tudományát –, de sokan azt gondolják, hogy a fontosabb témákat már körüljártuk. Jelen témánk azonban éppen arról beszél, hogy Isten folyamatos teremtőmunkája – ami hitünk, s a jelen tanulmány is megfogalmazza – mindig újat hoz létre, s ha tézisünket ki is mondjuk, igazolása, kifejtése mindig hoz valami újat.

A tézisünk pedig ez: *Isten igéje teremtő szó*, s ez minden időre igaz: múltban – jelenben – jövőben nem változik. Ahol Isten megszólal, ott a semmiből valami, az élettelenből élő jön létre. Emberi oldalról fogalmazva: ahol az Istent engedik szóhoz jutni, s ahol emberek figyelnek Isten szavára, ott zajlik a teremtés.

Luther első hitágazatról szóló magyarázata összeköti ugyan a világ teremtését és

⁴ Ézs 55,11: „...ilyen lesz az én ígém is, amely számból kijön: nem tér vissza hozzám üresen, hanem véghezviszi, amit akarok, eléri célját, amiért küldtem.” A Szent István Társulat által kiadott fordítás szerint: „Nem tér vissza hozzám eredménytelenül, hanem végbeviszi akaratomat, és eléri, amiért küldtem.”

⁵ Fil 1,18: „Az a fontos, hogy bármilyen módon, akár színlelésből, akár meggyőződésből: Krisztust hirdetik, és én ennek örülök.”

személyesen az ember személyes teremtettségtudatát („...Isten teremtett engem minden teremtménnyel együtt”⁶), az ember teremtése, majd a bűneset önálló témakört indít el, amely mind a közösségre, mind pedig az egyénre nézve meghatározó folyamatot jelez a múlt értelmezésében (Isten teremtő szeretetéből érzünk), a jelen megélésében (mi a küldetésünk a teremtett világban rövid és eszkatologikus távlatokban) és a jövő reménységében (Isten újjáteremtő szeretetének kiteljesedése).

A lutheri – evangélikus – istentisztelet igeközpontú. Ezt a „teológiai közhelyet” szokták emlegetni, s bele sem gondolnak abba, hogy a „közhelynek látszó tárgy” valójában a legfontosabb: maga az életet jelentő ige. Az ige, amely a teremtés eszköze (1Móz 1,1kk), amely a kezdetben volt (Jn1,1), amely üdvösséget (teljes életet) jelent (1Kor 1,21), és amely elvezet a teljességig (ApCsel 13,46; Jn 5,24).

Három biblikus háttérgondolat

A teremtés bibliai értelmezése minden kérdést felülmúlva nem antropocentrikus, hanem teocentrikus.⁷ Ugyanakkor a Teremtő a teremtményéhez, azaz az emberhez fordul, megszólítja őt, és szavával a teremtményt az új teremtés részesévé teszi. A teremtéstörténet a bűnbeesés utáni kérdéssel – „*Ádám, hol vagy?*” – már előremutat az új Ádám helyére, amikor elmondhatja: itt vagyok Krisztusban mint új teremtés.

Ószövetség

Isten szócsövei, „megmondóemberei” az ószövetségi próféták. A próféták szava egyszerre volt a megromlott teremtésben rendet tenni szándékozó beszéd és új kezdetet bejelentő, építést végző megszólalás (Jer 1,10).⁸ Bár számos nonverbális eszközt is alkalmaztak, különösen is a testbeszéd és a jelképes cselekedetek egész sorát, alapvető feladatuk mégis elsődlegesen a prédikáció volt. Mindehhez hatalmat is adott a Megbízó, hiszen emberi erő és képesség kevés lett volna a teremtő ige hordozásához. Hiába ellenkeztek, az Elhívó szolgálatba állította őket. Isten emberei éppen úgy, mint hallgatóságuk ismételten szembesültek a döbbenetes ténnyel: emberi szóban az Isten szava hallatszik. Kénytelenek voltak a „bevett formulát” használni: „*Így szól az Úr.*” Ugyanakkor azt is meg kellett tapasztalniuk, hogy az

⁶ *Kis káté*, KK 4: 127. o. „Azt gondolom és hiszem, hogy Isten teremtménye vagyok, vagyis, hogy ő adta és szüntelen fenntartja testemet, lelkemet és életemet, kis és nagy tagjaimat, minden érzékemet, eszemet és értelmemet, és így tovább...” (*Nagy káté*, KK 4: 246. o.)

⁷ Vö. OSTEN-SACKEN 1996, 12. o.

⁸ Jeremiás egyszerre kapja feladatként a gyomlálást és a rombolást, valamint a plántálást és az építést.

eredmény, a hatás nem tőlük függ, hanem a szíveket megkeményítő vagy újra cserélő Istenen, aki tetszése szerint gondoskodott a próféták szavának következményeiről.

Ulrich H. J. Körtner dogmatikájában utal arra, hogy az Ószövetség népe életének korai fázisában nem játszott domináns szerepet a teremtő Isten képze, hiszen elsősorban a szabadítás Istenének hagyománya élt a nép tudatában.⁹ Ugyanakkor elmondhatjuk, hogy a későbbi fázisban – a próféták iratai és a zsoltárok gyűjteménye ezt támasztja alá – kiemelten fontossá vált a teremtő Istent bemutató prófétai, tanúságtevő és adoratív beszéd.

Jézus igehirdetése az Isten országának evangéliumával

Jézus fellépésének kulcsfogalma, hogy hirdette az evangéliumot. Ez elsősorban a tanításban nyilvánult meg, de a gyógyításban, a bűnbocsánat meghirdetésében és a feltámasztási történetekben is Isten féltő szeretetének hangja szólt meg.

Ha az ígét elsősorban verbális kommunikációként tartjuk számon, akkor témánk szempontjából is kiemelkedik Jézus tanítói munkássága. Az Ige ígét hirdetett. Személyében megjelent és megszólt az Isten. Hallhatóvá, érthetővé vált. Ugyanakkor az isteni hatalommal (teremtő erő) megszólaló Jézusra még ellenségei is felfigyeltek, mert nem úgy tanított, mint a farizeusok és az írástudók, hanem úgy, mint akinek hatalma van (Mt 7,29).

Amikor cselekvő módon (tettekkel kísérve) megszólt, a teremtés elromlott pontjait érintette. Szava békét teremtett az idegileg megterhelt embereknek (pl. megszállottak, „ördöngösök”), megnyugvást hozott és új kezdetet adott bűneik terhében vívódó embereknek (pl. a bűnös nő, a jobb lator), meggyógyította és rendbe hozta a betegséggel küszködőket (pl. a vak Bartimeus, a harmincnégy éve fekvő béna, a vérfolyásos asszony), visszaadta az életét a halál kapujába érkezetteknek (a naini ifjú, Lázár, Jairus leánya). Ez mind-mind a teremtő és újjáteremtő Ige megjelenése volt az evangéliumok tudósítása és az érintettek tapasztalata alapján.

Az apostolok első renden igehirdetők

Jézus mennybemenetele új helyzetet nyitott a tanítványok életében. A távozó Úr ezekkel a szavakkal búcsúzott: „...*tanúim lesztek...*” (ApCsel 1,8). Ezt megelőzően is adott már küldetést megjelölő missziói parancsot: „*Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet...*” (Mt 28,19) Ennek nyomán – a feladatok logikus és imádsággal kísért szétoztása után – az apostoli szolgálat prioritása az igehirdetés

⁹ KÖRTNER 2018, 302. kk.

lett. Az Apostolok cselekedeteiről szóló könyv Péter és Pál igehirdetéseit mintaként közli úgy, hogy az olvasó számára nyilvánvalóvá lesz a keresztény igehirdetés lényege, a Krisztus-központúság. A testté lett Igét hirdették és a jézusi evangéliumot szolták. Leveleik igévé váltak – ezért kanonizálta őket az egyház –, hiszen az emberi írásokat a Szentlélek fel tudja használni arra, hogy a dicséret és az újjáteremtés eszközei legyenek.

Igehirdetés és teremthit

Nem üzen,¹⁰ hanem megszólal az Isten

A világot átszövő közösségi média lehetővé teszi, hogy bármilyen időt áthidalva, bármilyen távolságból üzeneteket váltsanak emberek és csoportok. Üzenni azonban az fog, aki távol van. A jelen levő nem üzen, hanem szól, megszólít, beszélget. Az *ubiquitas* tulajdonságát egyedül Isten birtokolja, de a mindenütt jelenlévősége mindig aktív aktuális jelenlét az ember vagy a közösség számára. Jelenlétét megérezni, vele számolni – ez a keresztény ember és gyülekezet (egyház) életformája. Az egyház tapasztalata, hogy Isten jelen van, és ezt – többek közt – megszólalásában, életet teremtő, művelő és célba juttató igéjében mutatja meg.

„A teremtés Isten formát öltött szava, igéje, láthatóvá lett küldetés”¹¹

Klaus Eickhoff meghatározása több vonatkozásban is értelmezhető. A teremtés maga az Isten formát öltött szava, tehát arról „prédikál”, akitől származik. Ugyanakkor abban, amit Isten megalkotott, benne rejlik a küldetés. Annak mondanivalója, hogy minden teremtmény csak a Teremtővel életközösségben, ezáltal őt hirdetve tud alkotójához méltó életet élni. Teremtménynek lenni küldetés. S kiemelt küldetése van a teremtés koronájának, az embernek, aki pozícióját nem önmaga szerezte meg, hanem Isten fel- és kiemelő szeretetének köszönheti. E gondolat nyomán született közismert Augustinus közismert mondata: „Te ébresztet föl bennünk magasztalásod örömét, mert magadért teremtettél bennünket, és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik benned.”¹²

Az ige nem csupán láthatatlan, felcsendülése után pedig az éterben elvesző hangrezgés. Nyomában létrejön a földi valóság s megszületik az élet. A teremtettséget

¹⁰ EICKHOFF 2009, 149. o. Klaus Eickhoff ebben az értelemben a *Botschaftstheologie* vonalát képviseli.

¹¹ Uo. 149–150. o.

¹² *Vallomások* I.1,1. Ford. Városi István.

dicsérő zsoltárok sora ebben az értelemben gyönyörködik az Isten keze munkájáról tanúskodó világban,¹³ a holdban, a csillagokban, a földben, sőt még az emberben is.¹⁴ A természet tisztelete és csodálata ismételten megfogalmazódik az emberiség történetében – vallásra való tekintet nélkül. Amikor ma a természetvédelemre használt legelterjedtebb kifejezés a teremtésvédelem, az rejtetten azt tudatosítja, hogy a világ anyagi valósága mögött is ott sejthető a teremtő erő, valami vagy Valaki természetfölötti. A kereszténység ezért visszhangozza a zsoltárok teremtet világot és magát a Teremtőt dicsérő gondolatait, s egyben tanúskodik is az Alkotóról.

A teremtés Isten formát öltött szava, ígéje, láthatóvá lett küldetés – ismételjük Eickhoff gondolatát, s a hangsúly most a mondat második felére kerül: küldetés. A testté lett Ige, Jézus az Isten királyságának örömhírért kommunikálta szóval és tettekkel, azaz azt a létállapotot, ahol Teremtő és teremtmény újra harmóniában élhet egymással. Ennek immanens és eszkatologikus jelentése egyaránt hangsúlyos. Ha az emberré lett Logosz központi küldetését az evangéliumok így határozzák meg, akkor érthető, hogy a Jézus-tanítványok mandátuma is ez. A Mester el is küldi őket Isten országának hirdetésére Lukács evangéliumának leírása szerint (9,2).¹⁵ Máté lejegyzése szerint is megkapják a tanítványok a feladatot – az ő tradíciójának megfelelően – a mennyek országa elközeledtének hirdetésére (Mt 10,7).¹⁶

A mindenkori Jézus-követők, azaz az egyház küldetése tehát az új életet és új világot teremő Isten meghirdetése.

Az ige hirdetés az új teremtés és az újjáteremtés eszköze is

Krisztus megjelenése, általa Isten országának meghirdetése, szenvedése, halála és feltámadása legyőzi a régít, az Isten nélküliségből („bűnből”) származót, megszabadít az elveszett – s ezáltal mulandó – állapot fogságából.

Már az Ószövetségben felcsillan Isten újat kezdő irgalma,¹⁷ az Újszövetségben pedig egyértelművé válik, hogy az idők végezetével Isten újat kezd. Jézus megjelenése, munkája, megváltó műve az új teremtés kezdete¹⁸ (1Pt 1,20). Az új teremtés

¹³ Zsolt 19,2–5: „Az egek hirdetik Isten dicsőségét, az égbolt vallja kezének művét. A nap továbbadja a szót a másik napnak, az éj jelenti a hírt az éjnek. Nem beszéd ez, nem szó, hang nem hallható, a hír mégis terjed, szerte a világon, a szózat elhangzik a föld határáig.”

¹⁴ Zsolt 8,4–5: „Ha látom az eget, kezéd alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó – mondom –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá?”

¹⁵ Lk 9,2: „Azután elküldte őket, hogy hirdessék az Isten országát, és gyógyítsanak.”

¹⁶ Mt 10, 7: „Menjetek el, és hirdessétek: elközelített a mennyek országa!”

¹⁷ Ézs 43,10: „Mert én újat cselekszem, most kezd kibontakozni.”

¹⁸ „Ő ugyan a világ teremtese előtt kiválasztatott, de az idők végén megjelent tiértetek.”

tehát a testté lett Ige által történik, Jézus a kezdete és beteljesítője. Az emberre lett Isten és a tanítványok új életközössége jelzi az új teremtés kezdetét: „Ezért ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre.” (2Kor 5,17) Így a tanítványok új létükben tanúskodnak az Isten újjáteremtő akaratáról és készségéről. Amennyiben a bennük élő Krisztust hirdetik, szavuk (igehirdetesként) újjáteremtő igévé válik.

Pál apostol a Korinthusiakhoz írt első levelében bevezeti az új nevet: Jézus, a testté lett Ige, az új teremtés kezdete és hordozója az „új Ádám” nevet viseli (1Kor 15,45)¹⁹. Az igehirdetésben az új Ádám kell, hogy megszólaljon, mivel ő az egyetlen, aki múlt időben beszélhetett a halálról.

Külön tanulmány tárgya lehet Bonhoeffer ekkleziológiája, amely részletesen tárgyalja Krisztus új Ádám voltát kivetítve a Krisztus-testre, az egyházra.²⁰ Az ádami viselkedés- és gondolkodásmód, az ember helyére álló Krisztus, az új Ádám megjelenése a homiletikát és istentisztelet-teológiát komoly feladat elé állítja. Az új teremtés és az azt meghirdető ige nem kerülheti meg az Ádám-kérdést.

Isten megszólalása értéket hoz létre (teremt)

A Genézis első fejezete Isten cselekvéséről beszél, de ez a tett valójában teremtő beszéd, szó. „Egyfajta teremtő parancs hangzik el, amit így fejezhetünk ki: teremtés az ige (szó) által. Isten teremtő beszéde egy kijelentés általi felütés, amelyet tett és elnevezés (megnevezés) vezet tartalomhoz.”²¹ Ez a beszéd – a teremtéstörténet szerint – hatékony szó. Ez az ige, ami létrehív, fenntart, éltet. És ez az ige tárja elé az azt, hogy ha Isten beszélő Isten, akkor az ember felértékelődik azáltal, hogy az egyetlen élőlény, aki beszél, tehát kommunikál Istennel, és továbbadhatja Isten szavát. Ebből egyenesen következik, hogy Isten az élővilágból az embert teremtette a vele való kommunikációra. Ennek hatása, hogy felértékelődik a szó, amelynek rendeltetészerű használata az alkotás, az értékteremtés.

Isten szava maga Jézus Krisztus – ez az inkarnáció jelentése és értelme. Ezért az igehirdetés egyszerre Krisztus hirdetése és Krisztus megszólalása. A Zsidókhöz írt levél szerzője arról tanúskodik, hogy korábban – számos módon, de – embereken keresztül szólalt meg az Isten. A világtörténelem fordulópontját jelentő inkarnáció után azonban már maga Jézus Krisztus az Isten szava az emberhez és a világhoz.

¹⁹ 1Kor 15,45: „Így is van megírva: »Az első ember, Ádám, élőlénné lett«, az utolsó Ádám pedig meg elevenítő Léleké.”

²⁰ Vö. BONHOEFFER 2013.

²¹ OSTEN-SACKEN 1996, 5. o.

Régen sokszor és sokféleképpen szólt, most Jézus Krisztusban szól.²² Ezért a keresztény igehirdetés szűk mezsgyén jár, és mozgásterét meghatározza ez a feladata és kötelessége: Krisztus kell, hogy szóhoz jusson minden igehirdetésben. Minden ettől eltérő téma, gondolat, beszéd csupán igehirdetés-pótlék lehet, amely nem tölti be teremtő funkcióját.

Az üresen vissza nem térő ige

Az ézsaiási prófécia – miszerint Isten igéjét küldi, és az eredményesen munkálkodik – a teremtés folytatását, beteljesítését és – szükség esetén – az újrateremtés hatékonyságát jelzi. A legtöbb esetben gyenge és nem egyszer hatástalan emberi szó mellett kontrasztosan kiemelkedik az Isten megszólalásainak sora. Erre rímel a Zsidókhöz írt levél, amely Isten szavát élő (eleven) és ható (hatékony) megszólalásként jellemzi.²³

A magvető példázatának mind a Máté- (Mt 13,1–23), mind pedig a Lukács-féle verziója (Lk 8,4–15) a teremtő ige megnyilvánulásának és hirdetésének *locus classicus*. A magvető, aki az ige tulajdonosa és terjesztője, pazarlóan szórja a magot, s bár számos esetben a mag nem jut el a terméshozatalig – olykor még a csírázásig sem –, a végeredmény mégis százszoros termés (Mt 13,23). Tehát a teremtés csodája itt is megtörténik, Isten szava gazdag terméssel kecsegtet.

Mindebből már kirajzolódik a teremtő ige legfontosabb jellemzőinek sora: Isten szájából jön (még ha emberek is hirdetik meg), akaratát hordozza, pazarló gazdagsággal terjeszti, hatékony, kitartóan működik, eredményesen munkálkodik, céltudatosan szólal meg, s teljesíti az Isten szándékát az élet nagy ívéről, amely a történelemre és az egyéni életünkre egyaránt érvényes: Istentől érkezik, és beteljesülésként Istenhez érkezik vissza.

Az inkarnáció csodája

János evangéliumának prológa – a Genézis 1-hez hasonlóan – ismét a „Kezdetről” szól (Jn1,1). A mindent meghatározóról. A teremtéstörténet hitvallásszerűen arról tanúskodik, hogy az Isten által kimondott „legyen” kivétel nélkül minden esetben eredményt hozott. A víz, a szárazföld, a világosság, a növények, az állatok, sőt maga az ember is ennek az isteni „legyen”-nek köszönheti létét. Élettelen és élő megteremtése a semmiből – *creatio ex nihilo* – az Isten létet parancsoló szavára történt.

²² Zsid 1,1–3: „Miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk, akit mindennek örökösévé tett, aki által a világot teremtette. Ő Isten dicsőségének kisugárzása és lényének képmása, aki hatalmas szavával hordozza a mindenséget.”

²³ Zsid 4,12a: „Mert Isten igéje élő és ható...”

Ez a szó ölt testet. Kezdetben az Igen Istennél volt, de testet öltött, emberré lett (Jn 1,14). Az Atya küldte (Jn 16,28),²⁴ az Atyával teljes közösségben van (Jn 10,30). Ezzel új kor kezdődik. Az ige – az értéket teremő – „élőben” megszólal, és meghirdeti Isten uralmának elközeledtét (Mt 3,2).²⁵

Akik befogadták és befogadják, azoknak a Teremő kiváltságot adott (Jn 1,12),²⁶ azok felismerik és megnevezik Isten teremő odafordulását a világhoz, s egyben átélük, hogy ha az emberré lett Jézus az Atyától jön, és az Atyához megy (Jn 8,14),²⁷ akkor az őt befogadóknak is ez az életútja. Az Atyától – az Atyához.²⁸

Az inkarnáció csodája a történelem egyszeri és megismételhetetlen eseménye. Ugyanakkor maga a teremő Ige gondoskodott arról, hogy az esemény rendszere-sen, folyamatként megismétlődjön, emlékeztetve a történelem fordulópontjára és megelőlegezve a végső időket, amikor Krisztus újra eljön, s amikorra Isten népe vallja és várja a test feltámadását.

Az inkarnáció megvalósul mindenekelőtt a Jézus által ránk hagyott szentségben. Krisztus maga, aki a konszekrációt végzi, amikor szolgálai által kimondatja a szót: „Ez az én testem, ez az én vérem” (1Kor 11,24–25). S ahogy az Apostoli hitvallásban az egyház megvallja, hogy Jézus „fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától”, úgy az inkarnáció csodája is hasonlóan ismétlődik: a Szentlélek munkája nyomán abban, ami földi (kenyér és bor), Krisztus testét és véré-t veheti magához az egyház népe, a hívő keresztény. Ezért a szerzési ígék (verba testamenti) után a legfonto-sabb része az úrvacsorai kánonnak az epiklézis, hiszen a Szentlélek valósítja meg az inkarnáció megismétlőő csodáját. A teremés és az új teremés analógiája is megjelenik ebben az aktusban.

Az inkarnáció másik csodája maga az igehirdetés. A Biblia szava önmagában holt betű, a Szentlélek elevenítheti meg az olvasásakor és a hirdetésekor. Ezért döbben rá az igehirdető, ha elgondolkodik szolgálata titkáról, hogy minden igehirdetésben az Ige inkarnációja történik meg. Nem csupán az Istenről beszél az igehirdető, hanem Istent szólaltatja meg – az „*aki titeket hallgat, engem hallgat*” (Lk 10,16) jézusi ígélet nyomán.

Az inkarnáció harmadik csodája maga az egyház. Az egyházat a Szentlélek hívja életre (teremti meg – ahogy az első pünkösdkor tette), őrzí, tartja (conservat) és újítja (renovat).

²⁴ Jn 16,28: „*Én az Atyától jöttem, és eljöttem a világba, de most elhagyom a világot, és az Atyához megyek.*”

²⁵ Mt 3,2: „*Térjete meg, mert elközelített a mennyek országa!*”; továbbá párhuzamos helyei: Mt 4,17, Mk 1,15.

²⁶ Jn 1,12: „*Akik pedig befogadták, azoknak hatalmat adott arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek...*”

²⁷ Jn 8,14: „*Jézus így válaszolt nekik: Még ha én önmagamról teszek is bizonytságot, akkor is igaz a bizonytságtételem, mert tudom, honnan jöttem és hová megyek, ti azonban nem tudjátok, honnan jövök, vagy hová megyek. [...] igaz az én ítéletem, mert nem egyedül vagyok, hanem én és az Atya, aki elküldött engem.*”

²⁸ OSTEN-SACKEN 1996, 11. o.

Összegző és záró gondolatok

Luther egyetemi tanárként, biblikus professzorként, közéletet formáló emberként és az egyház papjaként elsősorban igehirdető volt. Életében, gondolkodásmódjában, tanításában az ige elsősorban nem a biblikus professzor érdeklődéseként, hanem az igehirdető „együgyű” szolgálataként jelenik meg. Az egy ügy Isten ígéje: Isten teremtő, megtartó, megszentelő és célba juttató szava. Ezért a lutheri teológiára alapozó evangélikus gondolkodásmód – az ige teológiájának „konzervativizmusát” vállalva – élhető és gyakorolható ma is, a gyökeresen megváltozott világban és a szintén teljesen átalakult egyházi valóságban.

A 21. századi keresztény ember hisz a mindenható Atyában, mennynek és földnek, minden láthatónak és láthatatlannak Teremtőjében. Vallja, mert tapasztalja, hogy Isten szava ma is aktív, kreatív, fantáziadús alkotó szó. Hisz Jézus Krisztusban, mert tudja, hogy a teremtett világ megváltásra vár,²⁹ s ezt egyedül a testté lett Ige adhatja meg azáltal, hogy él és jelen van: ahogy ma is megszólal, asztalához hív, hogy részesüljünk az elvégzett megváltás ajándékában. Hisz a Szentlélekben, aki a teremtett, de a Teremtőtől való elszakadás miatt veszélybe került életünket meg tudja szentelni, azaz vissza tud vezetni az Istennel való kiteljesedő életközösségbe.

A keresztény igehirdetés így válik a teremtés dicséretévé, eszközévé. A teremtő ige nemcsak információt, hanem kapcsolatot is ad és épít.³⁰ A teremtményt ellátja az életéhez szükséges ismerettel, segít az élethelyzetét – annak örömeit és nehézségeit – értelmezni, bizalmat teremt az Alkotó és alkotása között. Ez a bizalmi kapcsolat teszi lehetővé, hogy a teremtő ige hatással legyen a teremtmény életére, fenntartja az újra létrejött kommunikációt,³¹ megajándékoz az Istenhez tartozás élményével, az abból fakadó áldásokkal, tiszta szívet teremt (vö. 51. zsoltár), megtart a Szent erőterében,³² és reménységet ad arra nézve, hogy a teremtő és világfenntartó Istené az utolsó szó, s az eltörli a „végső ellenséget” (1Kor 15,26),³³ a halált.³⁴

A teremtő ige szolgálatában és megszólalásban a három személyi tényező sajátos korrelációba kerül. Teremtő – igehirdető – hallgató. A Mindenható, aki meg-

²⁹ Vö. GRADL 2022 összegző mondataival.

³⁰ Vö. ENGEMANN 2001, 73. o.

³¹ Uo. 74–77. o.

³² Vö. JOSUTTIS *Der Weg in das Leben* című kötetének (1991) visszatérő alapgondolata ez: az igehirdető feladata, hogy elvezessen a Szenthez, *Segenskräfte* című munkája (2000) pedig azzal a feladattal bízta meg az olvasót, hogy miként lehet a ránk bízottakat megtartani a Szent erőterében.

³³ 1Kor 15,26: „Mint utolsó ellenség töröltetik el a halál.”

³⁴ Vö. GRADL 2022 számba veszi a megromlott teremtés negatívumait, illetve felsorolja azokat a pontokat, ahol az ember megszabadul a földi életet megromtó tényezőktől. Az új teremtés meghirdetése, valamint a mulandóság és a halál eltörlése szorosan összekapcsolódik.

teremtett mindent, és teremtő munkáját folytatja; az igehirdető, akire bízott a teremtő ige továbbadása, meghirdetése; és a hallgató, akinek – tudva vagy tudatlanul, de – az egyetlen életesélye az, hogy befogadja-e az őt elérő teremtő igét. Isten szándéka egyértelmű, s az emberrel való közös története arról szól, hogy igéjét a magvető példázatának mintájára pazarlóan veti. Az Örökkévaló elhívott szolgálói pedig – küldetésük, képességük és lehetőségük szerint – végzik az ige hirdetését, hogy a teremtő szó elérje a hallgatókat. A hallgatóktól pedig azt kéri az ige útnak indítója és az ige megszólaltatója, hogy nyissák meg életüket, és tegyék ki magukat az ige hatásának. A világ változik, az egyház átformálódik, de amíg világ a világ és egyház az egyház, szükségük lesz Isten teremtő igéjére. A Krisztusban testet öltött, megjelent és a megváltás művét elvégző Igére.

Felhasznált irodalom

- BARTH, Hans-Martin: *Die Theologie Martin Luthers. Eine kritische Würdigung*. Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2009.
- BEDFORD-STROHM, Heinrich: *Schöpfung*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2011. (Beinsheimer Hefte 96.)
- BONHOEFFER, Dietrich: *Az egyház lényege*. Ford. Visky S. Béla. Exit Kiadó, Kolozsvár, 2013.
- CONRAD, Ruth: *Homiletik*. Kohlhammer, Stuttgart, 2025. (Kompendium Praktischer Theologie 7.)
- EICKHOFF, Klaus: *Harmlos, Kraftlos, Ziello. Die Krise der Predigt – und wie sie überwinden*. SCM R. Brockhaus, Witten, 2009.
- ENGEMANN, Wilfried: Predigt als Schöpfungsakt. Zur Auswirkung der Predigt auf das Leben eines Menschen. In: Wilfried Engemann (szerk.): *Theologie der Predigt. Grundlagen – Modelle – Konsequenzen*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2001. (Arbeiten zur Praktischen Theologie 21.) 71–92. o.
- ENGEMANN, Wilfried: *Einführung in die Homiletik*. Narr Francke Attempto Verlag, Tübingen, 2011.
- ENGEMANN, Wilfried – LÜTZE, Frank M. (szerk.): *Grundfragen der Predigt. Ein Studienbuch*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2006.
- GRADL, Hans-Georg: *Zurück in die Zukunft. Schöpfung im Neuen Testament*. Verlag Herder, Freiburg, 2022.
- JOSUTTIS, Manfred: *Rhetorik und Theologie in der Predigtarbeit. Homiletische Studien*. Chr. Kaiser, München, 1985.
- JOSUTTIS, Manfred: *Der Weg in das Leben. Eine Einführung in den Gottesdienst auf verhalten wissenschaftlicher Grundlage*. Chr. Kaiser, München, 1991.
- JOSUTTIS, Manfred: *Segenskräfte. Potentiale einer energetischen Seelsorge*. Chr. Kaiser Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2000.

- JOSUTTIS, Manfred: *Wirklichkeiten der Kirche. Zwanzig Predigten und ein Protest*. Chr. Kaiser Gütersloher Verlagshaus, Gütersloh, 2003.
- KARLE, Isolde: *Praktische Theologie*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2020. (Lehrwerk Evangelische Theologie 7.)
- KÖRTNER, Ulrich H. J.: *Dogmatik*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2018. (Lehrwerk Evangelische Theologie 5.)
- KÖRTNER, Ulrich H. J.: *Kirche des Wortes. Wirkung und Wirksamkeit des Evangeliums*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2025.
- LÖFGREN, David: *Die Theologie der Schöpfung bei Luther*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1960.
- OLSSON, Herbert: *Schöpfung. Vernunft und Gesetz in Luthers Theologie*. Almqvist & Wiksell, Uppsala, 1971.
- OSTEN-SACKEN, Peter von der: „Am Anfang war...” Biblisch-jüdische und biblisch-christliche Schöpfungsgewißheit. In: Christoph Bizer – Jochen Cornelius-Bundschuh – Hans-Martin Gutman (szerk.): *Theologisches geschenkt. Festschrift für Manfred Josuttis*. Foedus, Boevenden, 1996. 2–14. o.
- OTT, Heinrich – OTTE, Klaus: *Die Antwort des Glaubens. Systematische Theologie in 50 Artikeln*. 3. kiad. Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1999.
- PANNENBERG, Wolfhart: *Rendszerezés teológia*. 2. köt. Ford. Görföl Tibor. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
- PRÖHLE Károly: *Luther Márton négy hitvallása*. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1983.
- Szent Ágoston vallomásai*. Ford. Városi István. Ecclesia, Budapest, 1975.
- WESTERMANN, Claus: *Schöpfung*. Kreuz Verlag, Stuttgart–Berlin, 1983.
- ZIMMERLING, Peter – RATZMANN, Wolfgang – KOHNLE, Armin (szerk.): *Martin Luther als Praktische Theologie*. Evangelische Verlagsanstalt, Leipzig, 2017.